

**INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH
SPECIALPEDAGOGIK**

**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

LAU927 V19 VAL/ULV Examensarbete

Flerspråkighet i förskoleklassen

**En studie om metoder och strategier för att främja
språkutveckling hos flerspråkiga barn i förskoleklassen**

Författare: *Shno Abdulla & Faiza Abdulkader Noori*

Abstract

Examensarbete: 15 hp

Kurs: LAU927

Termin/år: VT 2019

Handledare: Marianne Molander Beyer

Examinator: Bengt Edström

Nyckelord: Flerspråkighet, språkutveckling, identitet, andraspråksinlärning, flerspråkiga elever

Syftet med detta arbete var att undersöka vilka metoder och strategier förskollärare använder för att främja språkutveckling hos flerspråkiga barn i förskoleklass, samt vilka utmaningar pedagogerna möter.

Resultatet visar att det saknas teoretiska och praktiska kunskaper för att arbeta med flerspråkiga elevers språkutveckling i förskoleklassen. Det finns forskning som talar emot de myter som formar undervisningen i flerspråkiga klasser, men dessvärre når den inte ut till pedagoger som arbetar med flerspråkiga elever.

Flerspråkighet borde synliggöras mer, inte minst i förskoleklassen då vi i dagens Sverige lever i ett samhälle som präglas av mångkulturalitet där olika kulturer möts och då måste det finnas kunskap om hur man bemöter elever från olika kulturer.

Förord

I dagens Sverige möter vi människor med olika språkliga och kulturella bakgrunder. Vi som skriver detta arbete är båda flerspråkiga med irakisk/kurdisk bakgrund och är födda och uppvuxna i Irak, vilket innebär att vi har ett annat modersmål än svenska. Vi vet vilken tillgång det är att behärska flera språk när det handlar om kommunikation. Vårt modersmål har hjälpt oss mycket för att kunna behärska svenska språket. Både att göra oss förstådda och för att förstå andra.

Tackord

Vi vill tacka vår handledare Marianne för den stöttning vi har fått i skrivandeprocessen. Vi vill även tacka alla pedagoger som ställt upp i intervjuerna och tagit sin tid till att svara på våra frågor. Utan er hade vi varken kunnat genomföra eller slutföra denna studie.

Innehållsförteckning

Abstract	
2	
Förord	3
Tackord	4
1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Centrala begrepp och definitioner	7
1.2.1 Tvåspråkighet	7
1.2.2 Flerspråkighet	8
1.2.3 Modersmål	8
1.3 Styrdokument	9
2. Syfte och frågeställningar	11
3. Styrdokument och tidigare forskning	12
3.1 Läsförståelse/Läsutveckling	14
3.2 Förstaspråksinlärning	14
3.3 Andraspråksinlärning	15
3.4 Pedagogens roll	16
3.4.1 Skrivutveckling	17
3.4.2 Bornholmsmodellen	18
4. Teori	19
4.1 Sociokulturellt perspektiv	19
4.2 Mediering	19
5. Metod	21
5.1 Diskussion om metodval	21
5.2 Genomförande av pilotstudie	22
5.3 Urval (av skolor)	22
5.4 Genomförande av undersökning	23
5.5 Insamling av data	23
5.6 Validitet och reliabilitet	23
5.7 Etiska överväganden	24
6. Resultat	25
6.1 Lärarutbildningens innehåll	25
6.2 Arbetssätt och verktyg	26
6.3 Hemmet och skolan	27
6.4 Hinder och stöttning	28
6.5 Förändringsförslag	29
6.6 Sammanfattning av studiens resultat	31
7. Diskussion och analys av studiens resultat	32
7.1 Lärarutbildningens innehåll	32
7.2 Arbetssätt och verktyg	32
7.3 Hemmet och skolan	34
7.4 Hinder och stöttning	34
7.5 Förändringsförslag	35
8. Slutsats	36
8.1 Framtida forskning	36
Referenslista	38
Bilaga 1	42

1. Inledning

Vi lever idag i ett mångkulturellt samhälle där individer har olika kulturella och språkliga bakgrunder. Vi som har skrivit detta examensarbete har genom egna erfarenheter insett hur viktig del av undervisningen flerspråkigheten är. Språket är en viktig faktor för framgång i skolan och språket är också en viktig del av barnens utveckling av identitet och inläring. Att barnen ges möjlighet till att kunna kommunicera, läsa och skriva både på sitt förstaspråk och andraspråk inger självförtroende.

1.1 Bakgrund

Språk är liv. Språk är bron mellan människor. Vi människor behöver språk för att möta varandra, för att förstå och bli förstådda. Kan vi uttrycka oss så kan vi nå fram till andra människor. Det finns inte bara många språk i världen, utan också många sätt att lära sig språk. De allra flesta människor lär sig först ett talat språk. Senare i samband med att de går i skolan, lär de sig också ett eller flera ytterligare språk. Många barn lär sig inte bara ett förstaspråk och sedan ett andraspråk, utan två språk samtidig. De flesta lär sig ett eller flera främmande språk under skoltiden, och många lär sig ett andraspråk när de flyttar till ett annat land.

I det svenska samhället finns det idag ett stort antal kulturer och språk. Detta återspeglas på alla nivåer i samhället, inte minst i skolan, nämner Skolverket (2012) i boken *Greppa språket*. Den svenska skolan står idag inför utmaningar med elever som inte alltid har svenska som sitt första och enda språk.

De flesta förskollärare i Sveriges kommuner kommer att möta barn som är flerspråkiga. Det är ofta lätt att slå samman denna grupp med barn till en homogen grupp, men detta är ofta en ytterst heterogen grupp, där många elever som är flerspråkiga kommer från olika bakgrunder. Vissa barn är födda i Sverige men har utländska föräldrar och talar ett annat språk hemma. Andra har kommit som flyktingar till Sverige och flytt från krig, svält eller har till och med suttit i flyktingläger under en lång tid. Det är inte bara språkliga skillnader dessa elever har med sig utan de har även med sig annat i bagaget som påverkar och speglar deras skolgång och uppväxt. Vi lärare måste se dessa elever som unika varelser. De bär alla med sig sin berättelse och har kunskaper som kan tillföra en resurs i klassrummet.

Under många år påstod forskare att flerspråkighet påverkade barnets intellektuella och kognitiva språkutveckling negativt. Denna bild har ändrats och idag tar många skolor tillvara på denna språkrikedom som en fördel och resurs som kan stödja barnens utveckling (Arnqvist, 1999).

I dagens samhälle blir det alltmer nödvändigt att kunna kommunicera med omvärlden. Detta ställer stora krav på medborgarnas förmåga att kunna kommunicera i både tal och skrift. Lärare och skolpersonal behöver kunna förbereda elever inför framtiden. Skolmiljön kan vara den enda kontakten somliga elever har med det svenska språket och det svenska samhället. Hur lång tid det tar att lära sig ett språk beror på definitionen av att kunna ett språk. Vissa hävdar man kan ett nytt språk när man kan skämta på det aktuella språket. Andra hävdar istället att man kan ett nytt språk om man har kulturella referenser och förstår det huvudsakliga innehållet i litterära texter och faktatexter. Hur det än definieras så är det tidskrävande att lära sig ett nytt språk. Det är vi lärare som lägger grunden till hur väl dessa elever tillägnar sig det nya språket och det har betydelse för elevernas framtid. Eftersom vi är blivande lärare i förskolan och kommer att arbeta med flerspråkighet i olika sammanhang ansåg vi att det var angeläget att utforska detta ämne närmare i vårt examensarbete.

Vi kommer att börja med att definiera begreppen tvåspråkighet, flerspråkighet och modersmål. Dessa begrepp används i fortsättning och vi känner att det därför är lämpligt att ha klara definitioner. Vi kommer sedan att presentera tidigare forskning, styrdokument och teorier som vi kommer att använda oss av för analys, diskussion och resultat. Därefter förklarar vi genomförandet, material och urval för arbetet. Vi redovisar vårt resultat följt av en analys och slutligen kommer diskussionen där vi drar våra slutsatser och diskuterar resultat och analys. För att få underlag för vårt resultat och för att kunna jämföra resultatet med tidigare forskning har vi i denna studie valt att intervjua några förskollärare. Mer om detta lite senare.

1.2 Centrala begrepp och definitioner

I det här avsnittet kommer vi att lista och definiera några centrala begrepp som är återkommande i uppsatsen för att därigenom underlätta läsningen. Begreppen är följande:

- Tvåspråkighet.
- Flerspråkighet.

- Modersmål.

1.2.1 Tvåspråkighet

Det finns skilda meningar om såväl tvåspråkighet som flerspråkighet, inte minst när det kommer till deras definition. Enligt Håkansson (2003) finns det olika och väldigt skilda uppfattningar om vad dessa begrepp innebär. En definition avser de elever som i sin vardag har ett behov av att använda sig av två språk. Detta oavsett hur djup deras kunskap är i de båda språken. Här tas alltså inte hänsyn till vilken nivå eleverna behärskar de båda språken på (Axelsson et al., 2005). Vissa forskare anser att man måste vara uppvuxen med två språk i familjen medan andra forskare anser att det räcker med att ha relativ god kunskap om språken i fråga. En annan strikt definition av tvåspråkighet är att individen har lärt sig språket i en miljö och omgivning där språket används som kommunikationsspråk (Abrahamsson, 2009).

I denna studie använder vi begreppet tvåspråkighet i betydelsen av att en individ är uppvuxen med två språk, det vill säga ett språk i hemmet och ett annat i skolan.

1.2.2 Flerspråkighet

Samma mångfald gällande definition finns gällande flerspråkighet. Begreppet flerspråkighet kan definieras som att en person har tillgång till flera språk, och speciellt handlar det om personer som har kunskaper i språken. Längre skilde man inte heller på flerspråkighet och tvåspråkighet. I dag ser det dock annorlunda ut. En person som behärskar två eller flera språk kallas tvåspråkig eller flerspråkig (Einarsson, 2013, s. 143).

I denna studie använder vi begreppet flerspråkighet i betydelsen av att en individ behärskar två eller fler språk.

1.2.3 Modersmål

Modersmål kan ibland även kallas för förstaspråk eller hemspråk. Det är språket som eleverna använder hemma.

Modersmålets syfte är att ge eleverna förutsättningarna att utveckla sin kulturella identitet och bli flerspråkiga. Med hjälp av modersmålet ska eleverna utveckla språket och den kultur

där modersmålet talas. På så vis kan eleverna utveckla en analytisk förmåga och lära sig att jämföra olika kulturer och språk enligt Lgr11 (Skolverket, 2011, s. 87).

Det är vanligtvis av föräldrarna som eleven får lära sig modersmålet (Axelsson et al., 2005). Håkansson (2003) menar att det också finns olika uppfattningar och definitioner om vad som anses vara ett modersmål. Vissa forskare anser att det är det språk som man använder mest i vardagen eller det språket som man behärskar bäst. Men det finns också uppfattningar om att det språk som man lärde sig först är det som är modersmålet.

I denna studie använder vi begreppet modersmål i betydelsen att en individ använder språket hemma.

Skolverket har definierat begreppen på ett delvis annorlunda sätt vilket ytterligare visar på att det finns flera olika definitioner. Här nedan, i tabell 1, presenteras Skolverkets definitioner av de aktuella begreppen. Värt att notera är att Skolverket också använder begreppet förstaspråk.

Tvåspråkighet	Med tvåspråkighet avses svenska och ett annat modersmål
Flerspråkighet	Barn/elever/lärare/föräldrar med annat modersmål än svenska
Modersmål	Barns och elevers första språk och ämnet modersmål (med kursplan och betygskriterier)
Förstaspråk	Om barnets/elevens förstaspråk - särskilt när detta inte är modersmål för en eller båda föräldrarna

Tabell 1. Skolverkets definitioner (2002:4)

1.3 Styrdokument

I Lgr 11 står det att lärande, läsning, språk och identitet är nära förenade. Att ge eleverna förutsättningar till samtal, skrivande och läsning ger eleverna möjlighet till att utveckla sina språkliga kunskaper som i sin tur ger eleverna självförtroende till att kommunicera.

Pedagogens ansvar i klassrummet är att se till att undervisningen ger eleverna möjlighet till kunskaps- och språkutveckling genom att forma undervisningen utifrån elevernas egna och tidigare upplevelser, erfarenheter, kunskaper och språk. Genom detta anpassas också undervisningen till varje individs enskilda behov och möjligheter.

När det kommer till de yngre eleverna framförs det att en variation av uttrycksformer, som till exempel lek, är centrala delar i deras lärande eftersom de får möjlighet att inhämta kunskaper genom det varierande arbetssättet. Detta för att elevernas ska få möjlighet till en sammanhängande och framskridande kunskapsutveckling och lärande enligt Lgr11 (Skolverket, 2011).

Skolverket menar att det är en tillgång att kunna flera språk (ibid, s. 111). I en rapport med namnet *Språk- och kunskapsutveckling – för barn och elever med annat modersmål än svenska* från Skolinspektionen framförs det att det inte finns rätt verktyg och kompetens för att arbeta med flerspråkiga elever när det kommer till att utveckla språk och kunskap (Skolinspektionen, 2010, s. 7). Skolinspektionen (2010) menar i sin granskning att många pedagoger egentligen inte förstår vad syftet med svenska som andraspråk är. Eleverna relaterar inte till ämnet och saknar förhållning till det. Ämnet inkluderas inte heller i andra ämnen och på så sätt uppfattas ämnet inte som något viktigt och som leder till utstötning snarare än gemenskap.

I en samma rapport från Skolinspektionen tycks innehållet i skolverksamheten utgå från skol- och läromedlens system och struktur (ibid, s.16). Detta leder till att eleverna inte har möjlighet att knyta an till ämnet och innehållet då det inte finns en tydlig kontext. Eleverna börjar även tappa intresset. För att kunna skapa en miljö bestående av olika kulturer, en mångkulturell miljö, är det viktigt att elevernas olika erfarenheter värdesätts, ses som en resurs och används i undervisningen.

I Skolinspektionens granskning framförs också att ett samarbete mellan de olika skolstadierna saknas (ibid, s. 21). När ett sådant samarbete inte finns mellan de olika sektionerna får eleverna inte en tydlig uppfattning om innebörden av utveckling, kunskap och lärande.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att undersöka vilka metoder och strategier förskollärare använder för att främja språkutveckling hos flerspråkiga barn i förskoleklass, och vilka utmaningar lärarna möter.

Detta kommer att göras genom att besvara följande frågeställningar:

- På vilka sätt arbetar förskollärarna med flerspråkiga elevers svenska språkutveckling?
- Vilka svårigheter/utmaningar stöter lärarna på i det språkutvecklande arbetet?
- Vilka pedagogiska strategier och metoder anser lärarna främjar utvecklingen hos flerspråkiga barn i förskoleklassen?

3. Styrdokument och tidigare forskning

I det här kapitlet redogör vi för vad den tidigare forskningen säger om flerspråkighet och hur undervisningen utformas och bör utformas efter de flerspråkiga elevernas behov. Vi redogör också för relevanta styrdokument.

Studier genomförda av Hyltenstam et al (2012) och Skolverket (2002, 2010) visar att flerspråkighet anses vara något som ska präglade undervisningen. Det råder uppfattningar om att det finns brist på vilka verktyg man ska använda när man arbetar med flerspråkiga elever. I dagens samhälle växer det upp allt fler elever i miljöer och hem som är flerspråkiga.

När man jämför Sverige med andra länder kan man konstatera att forskningen om andraspråksanvändning och flerspråkighet inte kommit lika långt, enligt Lgr11 (Skolverket, 2011). I boken *Greppa språket* från 2012 skriver Skolverket att det finns åtta punkter som forskare i USA och Kanada kommit fram till som är till fördel för flerspråkiga elevers utveckling i olika ämnen.

Det tar ett till två år för flerspråkiga elever att lära sig att använda vardagsspråket enligt Skolverket (2012, ss. 38-39) i boken *Greppa språket*. För eleverna är det inte tillräckligt att lära sig vardagsspråket då de saknar bas och bredd för att kunna utveckla sina ämneskunskaper med hjälp av språket. I studier om andraspråk har man kommit fram till att det tar mellan sex till åtta år för att kunna behärska skolspråket. Språkutveckling är lärarens ansvar och läraren spelar därför en central roll för att stödja eleverna i språkutvecklingen. Att kartlägga var eleven befinner sig i förhållande till den proximala utvecklingszonen är ett viktigt verktyg för läraren så att läraren vet vad eleven behöver stöd med (ibid. s. 96).

Läsning och skrivande har en avgörande roll i elevens språkutveckling. Det är därför viktigt att läraren kontinuerligt betonar vikten av läsning och skrivande. Att eleven får möjlighet att använda språket muntligt gynnar eleven i språkutvecklingen. När man som lärare undervisar så måste man ha de didaktiska frågorna i åtanke hela tiden, enligt Skolverket i boken *Greppa språket* (Skolverket, 2012).

Undervisningen ska bemöta alla elevers förutsättningar och därför ska undervisningen utformas på olika sätt. Enligt Lgr11 är det skolans grundläggande uppgift att forma värderingar och stötta elevernas utveckling i syfte att förbereda dem och möjliggöra att de kommer ut i samhället på bästa tänkbara sätt (Skolverket, 2011).

Att eleven ska kunna kommunicera i både tal och skrift på ett propert och varierat sätt, ha kännedom om minoritetsgruppernas ursprung och språk för att kunna samverka med samhällets olikheter är mål som finns i Lgr 11 (ibid, ss. 13-14). För att kunna stötta eleverna i språkutvecklingen är det viktigt att det finns rätt material och struktur. Svenska som andraspråk ska ge eleverna möjlighet att utveckla kommunikationen och ge eleverna kunskap om svenska språkets historia enligt Skolverket (ibid, s.239).

Studier genomförda av Skolverket (2002 och 2010) och Hyltenstam et al (2012) visar att flerspråkighet ska ha inverkan på och vara en del av undervisningen. I en artikel gjord av Inger Lindberg (2002) tar hon fram de allra vanligaste myterna när det kommer till flerspråkighet. Media målar upp en negativ bild om forskningen kring flerspråkighet, nämligen att det inte finns så mycket forskning samt att resultaten från forskningen är otydliga, menar Lindberg (2002). Lindberg (2002) anser tvärtom att forskningen faktiskt går framåt och att forskarna blir alltmer överens. I omfattande studier (Lindberg, 2002) har man jämfört undervisning som i olika omfattning har integrerat undervisningen på modersmålet. Man har kommit fram till att satsningen på modersmålet har en viktig roll för de flerspråkiga eleverna (Lindberg, 2002).

Om undervisningen inte inkluderar modersmålet så kommer inte de flerspråkiga eleverna att behärska språket fullt ut, vilket innebär att deras utveckling kommer att avta. Om de flerspråkiga eleverna har skolarbete på svenska och på modersmålet så kommer deras förutsättningar för utveckling att öka och det gynnar deras kommunikationskunskaper både på svenska och modersmålet, anser Inger Lindberg (2002).

En annan relativt ny myt som har betydelse för de flerspråkiga eleverna är att modersmålet inte gynnar språkinläringen. Det innebär att modersmålet inte skulle vara till fördel för de flerspråkiga elevernas andraspråksinläring (Lindberg, 2002). Myten har sitt ursprung i 70-talet då man tänkte sig att hjärnan hade en begränsad kapacitet för inläring. Forskaren Lambert (1977) drog under 70-talet slutsatsen att det fanns faktiska avvikelser gällande andraspråksinläringen, nämligen additiv och subtraktiv tvåspråkighet. Att ta hänsyn till förstaspråket och att andraspråksinläringen sker jämsides med förstaspråket är additiv tvåspråkighet. Det motsatta är subtraktiv tvåspråkighet, alltså att förstaspråket ersätts med andraspråket, (Lindberg, 2002). Samhällets syn på tvåspråkighet kan forma vilket av dessa som barn använder sig av.

Lindberg (2002) tar upp en annan myt i artikeln, nämligen att yngre barn lär sig snabbare. Det finns forskning som dementerar detta och visar att det faktiskt är vuxna och äldre barn som lär sig snabbare. Man menar att den kognitiva utvecklingen hos vuxna och äldre barn är mer utvecklad och att det gynnar dem i undervisningen.

Skolan räknar med att de äldre barnen är med i tempot på undervisningen och att de anammar läromaterialens innebörd. Tiden för att behärska andraspråksfärdigheter tar ungefär 5 år. Miljön som undervisningen sker i är till fördel för eleverna. En trygg undervisningsmiljö är viktigt för att eleverna ska kunna lära sig och utvecklas. Om språkinläringen sker innan barnet uppnått tre års ålder utvecklas förstaspråket förutsatt att andraspråksinläringen sker senare, efter tre års ålder, enligt Eriksen Hagtvet (2004).

År 2009 gjorde Marie Carlsson (2009, s.42) en studie om flerspråkiga barn och flerspråkighet. Hon kom fram till att det finns en otillräcklighet i lärarutbildningarna i Sverige om just detta.

3.1 Läsförståelse/Läsutveckling

Att lära sig läsa är en tidskrävande process. En läsare måste öva sig i att läsa på just det språk hen vill kunna läsa på. En viktig aspekt för att kunna läsa och utveckla läsningen är högläsning. Första gången barn får upp ögonen för böcker och läsning är just vid läsutvecklingen. Barn gynnas på flera sätt av högläsningen. Den utvecklar språket, den ger barnen möjlighet att uttrycka sig genom språket och ordförrådet utvecklas. Två andra viktiga saker som barnen gynnas av vid högläsning är att få en förståelse för skriftspråkets former, normer och tillämpningar, allt detta gör det enklare för barnen vid läsinläringen menar, Adams (1990), Lundberg (2010), Snow och Burns samt Griffin (1998).

3.2 Förstaspråksinläring

Språket genomsyrar vår vardag. Det är med språket som vi lär, tänker, kommunicerar och utvecklar identiteten. Ladberg (2000) skriver att det språk som används mest och som behärskas bäst är förstaspråket eller modersmålet. Axelsson (et al., 2005) anser att det är språket som man lärde sig först som är förstaspråket/modersmålet. Modersmål är en central del i identitetsutvecklingen hos barn. Att kunna sitt modersmål är en förutsättning för barn skall kunna utveckla ett andraspråk.

Det är den första omgivningen som barnet börjar kommunicera med, i hemmet. Barnet kommer alltid att förknippa språket med det barnet lever med eller tar avstånd ifrån (Ladberg, 2000). Ladberg (2000, s. 124f) menar att barnen aktivt väljer att tala med de människor barnet identifierar sig med.

3.3 Andraspråksinläarning

I dagens svenska samhälle växer många barn upp i flerspråkiga familjer. Detta beror till stor del på den rådande kulturella mångfalden i landet. Allt fler barn som börjar i förskoleklass är flerspråkiga och har ett annat modersmål än svenska. Ett samhälle med stor språklig kompetens har fler möjligheter att nå ekonomiska, politiska, kulturella och vetenskapliga framgångar (Hyltenstam et al., 2012). Dagens samhälle är flerspråkigt, vilket ställer stora krav på samhället att skapa förutsättningar för kommunikation mellan medborgarna. Flerspråkiga barn lär sig att använda språk i rätt sammanhang. I Skolverkets Lpfö 98 (rev. 2010, s. 7) framgår det att "förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets förmågor och intresse för den skriftspråkliga världen. Barn med utländsk bakgrund som utvecklar sitt modersmål får bättre möjligheter att lära sig svenska och även utveckla kunskaper inom andra områden". Med andra ord är det en tillgång att kunna flera språk enligt Lgr11 (Skolverket, 2011, s. 111)

Abrahamsson (2009) definierar ett andraspråk som det språk man lärt sig efter förstaspråket. En annan definition av andraspråk är att inläring av andraspråket sker där omgivningen använder andraspråket som ett kommunikationsspråk, enligt Abrahamsson (2009).

Den sociala aspekten väger tungt i tillvägagångssättet som språket lärs in på, förklarar Gibbons (2009). I utveckling och inläring av ett andraspråk är det viktigt att en pedagog finns tillgänglig för stöttning så att individen kan utveckla språket, enligt Gibbons (2009).

Som alltid är det ytterst viktigt att ha en pedagog tillgänglig som stöttar individen och arbetar kontinuerligt med inläring av ett andraspråk. När miljön och omgivningen är undervisande lär sig individen bäst, alltså i olika sammanhang där undervisningen förenas med språket, anser Gibbons (2009).

3.4 Pedagogens roll

Kunskapsutvecklingen hos barn är beroende av det förhållningssätt och den inställning som pedagogerna har. Pedagogerna ska vara uppmuntrande och stödjande när gäller att stödja de flerspråkiga barnen. De ska även stödja föräldrarna så att barnen får allt det stöd som de behöver skriver Benckert, Håland & Wallin (2008, s. 44). För att utveckla barnets språk ska samarbetet mellan barnets föräldrar och pedagogen ses som ett tillägg enligt Benckert, Håland & Wallin (2008, s. 62).

Skolverksamheten och miljön påverkar flerspråkiga barns språkutveckling. Att arbeta med barnets språkliga färdigheter, ha pedagoger med bra inställning till barnets modersmål tillgängliga, ett bra och fungerande samarbete med hemmet och miljöer som stimulerar barnets språkutveckling är faktorer som gynnar barnets språkutveckling.

Dahlgren et al. (2006) anser att man som pedagog måste kunna uppmärksamma och se barnens tankar som en resurs för att kunna stärka undervisningen genom att använda det som en del av undervisningen. För att detta ska vara möjligt är det viktigt att pedagogen är uppmärksam och engagerad då pedagogen måste skapa en förståelse för elevernas olika erfarenheter, kunskaper och nivåer för att kunna få eleverna att interagera, enligt Dahlgren et al (2006).

Attityden är av stor vikt vid språkinläring. Den lägger grunden för hur språket lärs in och kan vara avgörande vid inläringen. Abrahamsson (2009:200) anser att individen som ska lära sig språket måste känna att språket är betydande och hittar balansen.

Den kulturella bakgrunden spelar en stor roll i språk- och kunskapsutvecklingen hos barnen. Därför behöver pedagogerna ta hänsyn till barnens kulturella bakgrund och erfarenheter, för att undervisningen ska förhålla sig till varje individs enskilda behov och erfarenheter (Skolverket 2011:8).

För att skolverksamheten ska kunna anpassas efter varje individs enskilda behov och erfarenheter måste skolan ha kunskap om den kulturella bakgrunden i den språkliga aspekten, dock saknar skolorna denna typ av information och därmed blir det svårt att få undervisningen anpassad efter individens enskilda behov, enligt Skolinspektionens rapport (2010). Dock påverkas inte undervisningen av det faktum att det finns flerspråkiga barn med annan bakgrund än svenskt (ibid,s.13).

Språkundervisningen måste inkluderas i all ämnesundervisning så att eleverna får möjlighet att utveckla språket vid varje tillfälle.

3.4.1 Skrivutveckling

Dysthe (2003) anser att språklig medvetenhet är en viktig faktor vid god läsning. Att vara språkligt medveten kan förklaras kort som att man har förmågan att kunna identifiera och lägga märke till hur språket utformas när man beaktar textens innehåll. Detta är viktigt för att kunna läsa med inlevelse, då har man förmågan att dela upp fenomen och vet hur fenomen företräds av bokstäverna.

IRF (Initiation, Respons, Feedback)-metoden används ofta i språkundervisning. Pedagogen startar en konversation och får svar av eleven som följs upp av pedagogen, förklarar Lindberg i Abrahamsson (2009, s.190). Vid användande av den här metoden uppstår vissa problem som ställer till det. Ett exempel på ett sådant problem är att konversationen blir en mindre lärandesituation då konversationen går att förutse och blir mer som en pjäs. Eleven medverkar i en begränsad utsträckning och konversationen förhåller sig endast till en person, detta innebär att eleven inte ges möjlighet att utveckla sina språkkunskaper, förklarar Abrahamsson (2009).

I grupparbete med elever som är flerspråkiga så skapas det mer kommunikation i en autentisk lärandesituation visar studier genomförda av Lindberg (1988 & 1996).

Barn har lätt för rim och ramsor, men när det kommer till uttal och hur det ska uttalas blir det krångligare för barnen, enligt Häggström (2007, s. 242). Ett bra material för att utveckla barnens fonetik är Bornholmsmodellen.

3.4.2 Bornholmsmodellen

Bornholmsmodellen bidrar till ett närmande av läs- och skriftspråket hos eleverna då den fokuserar på fonetik. I Bornholmsmodellen finner man ramsor, bilder och rim. Läraren utgår från materialet och genomför moment som utvecklar läs- och skrivkunnigheten hos elever.

Syftet med Bornholmsmodellen är att aktivera barnens språkliga förmågor. Genom att arbeta Bornholmsmodellen regelbundet i 20 minuter utvecklar barnen sin språkliga medvetenhet.

Materialet som finns i Bornholmsmodellen innehåller mycket bilder samt rim och ramsor där lärarna planerar och genomför olika moment och aktiviteter som skall främja barns läs-skrivutveckling. Fonetik är huvudtemat i Bornholmsmodellen, (bornholmsmodellen.se). För att barnen ska vilja delta och för att väcka deras nyfikenhet är det bra om materialet som finns i Bornholmsmodellen genomförs i övningar i form av lek. Med Bornholmsmodellen utvecklar barnen även uppmärksamheten och blir mer koncentrerade.

4. Teori

I det här avsnittet kommer vi att redovisa de teorier som stödjer vår studie. Dessa teorier kommer att användas i analysen av intervjuerna.

4.1 Sociokulturellt perspektiv

Lave samt Wegner (Carlgren, 1999, s. 6) förklarar att social praktik innebär att varje situation ska ses som en möjlighet att lära sig och att alla är medspelare. Huvudsaken i den sociala praktiken är att alla är med och samspelar och lär sig. Att anamma olika sammanhang och kulturer är något som elever gör tidigt. Ett kontinuerligt och aktivt deltagande spelar stor roll för att elever ska kunna praktisera social praktik. I praktiken innebär det att man är tvungen att utveckla en gemenskap i gruppen. Williams (2006, s.13) anser att det är nödvändigt för eleven att delta i en social praktik för att kunna ta till sig normerna och strukturen i språket. Vidare menar Williams (2006, s. 13) att en trygg undervisningsmiljö måste skapas av läraren för att eleverna ska kunna ges möjlighet att samspela med varandra.

Det sociokulturella perspektivet är viktigt i samspelet mellan lärare och elever . Allt lärande är inlärt, det vill säga det som lärs ut är beroende av kontext och sammanhang, enligt det sociokulturella perspektivet. Eleverna behöver relatera till något som de förstår och har kunskap om, samt har erfarenhet av, anser Rogoff och Carlgren (1992, s. 62).

Dysthe (2003, s.45) anser att inom det sociokulturella perspektivet så är förmedling av kunskap och lärande är viktigt. Det benämns för mediering. Artefakter är viktigt i undervisningen och kan användas av olika laborativa läromedel som penna, papper, datorer eller andra digitala medel. Inom det sociokulturella perspektivet kallas dessa artefakter för medierande redskap. Mot bakgrund av allt det ovan sagda om den sociokulturella teorin anser vi att den är väl lämpad för vårt syfte och våra frågor.

4.2 Mediering

När man talar om det sociokulturella perspektivet brukar begreppet mediering nämnas. Säljö (2000, s.81) förklarar att det är när olika personer använder språket som ett verktyg för att göra sig förstådda. Det som formar individen är att individen börjar använda samma medierande redskap som omgivningen, detta leder till att individen börja förstå omgivningen och omvärlden på ett specifikt sätt (Säljö 2000, s.81). För att kunna förstå och agera i vår

omvärld måste det ske en interaktion mellan individen och artefakter som används i den miljön vi kommer ifrån.

Säljö (2000, s.29) förklarar att artefakter kan vara konkreta material såsom dator och abstrakta material såsom språkanvändning. När man har det sociokulturella perspektivet som utgångspunkt analyseras individernas förmåga att använda sig av olika hjälpmedel när man samspelar med andra individer (Säljö 2000, s.18).

För att omgivningen ska kunna förstå individen och vice versa måste språket användas som ett verktyg för att förstå och göra sig förstådd (Säljö 2000, s.18). Språket är ett viktigt redskap då Individens synsätt på omgivningen bottnar i den kultur som format individen (Säljö 2000, s.18). Säljö (2000, s.17) menar att vi som sociala individer kan använda oss av olika redskap för att göra oss förstådda och förstå varandra då det ligger i människans natur att interagera sig med andra individer.

Carlgren (1999) förklarar artefaktens betydelse och hur de kan bevara kunskap och därmed lära barn att klara av olika sociala situationer och bearbeta dem som i övrigt inte hade varit troligt att mäta.

5. Metod

Vi har använt oss av kvalitativ metod.

I detta avsnitt beskriver vi hur vår studie är uppbyggd genom att presentera valet av metod och material. Vi har använt oss av den kvalitativa metoden då vi tycker att den passar bäst för vårt syfte och våra frågeställningar.

5.1 Diskussion om metodval

Vi ville veta vilka pedagogiska verktyg och metoder som används i skolorna. Av den anledningen har vi valt att göra en kvalitativ studie genom intervjuer med pedagoger. Intervjuerna valde vi för att få en bättre inblick i hur pedagogerna arbetar. Intervjuerna kunde generera bättre förståelse för verksamheten och vi kunde samtidigt få en insyn i hur pedagogerna och barnen samarbetar. Kvalitativ forskningsmetod valdes i denna studie eftersom frågeställningarna kräver svar som innehåller beskrivningar och reflektioner, något som intervjuer har förutsättningar att ge (Stukát, 2011). Patel & Davidson (2003) skriver att om man vill ta reda på den intervjuades uppfattning om en viss sak är intervju den bästa metoden (Patel & Davidson, ss. 78-82). Genom en kvalitativ ansats kan man alltså få en bättre förståelse för hur pedagoger själva upplever och uppfattar modersmålsundervisningen. Vidare kommer vi att använda oss av litteratur som berör ämnet flerspråkighet, för att på så sätt binda materialet från intervjuerna till forskning på området. Vi har alltså samlat in data genom personliga intervjuer med sex pedagoger. Anledningen till att vi valt personliga intervjuer är att vi då får möjlighet att ställa följdfrågor till respondenten om det skulle behövas och att respondenten i sin tur har möjlighet att ställa frågor till oss om något skulle vara oklart. Anledningen till att vi inte valde kvantitativ metod är den att vårt syfte inte går att kvantifiera. Patel och Davidson (2003) påpekar att kvantitativa studier förutsätter att det går att "tilldela numeriska värden, dvs. siffervärden, på ett entydigt sätt till det objekt vi studerar" (Patel & Davidson, 2003, s. 98). Det anser vi inte uppfylls i vår studie. Det som vi vill undersöka undersöker är kopplat till lärares erfarenheter med flerspråkiga elever som har svenska som andraspråk, vilket alltså inte går och mäta med siffror.

Andra fördelar med personliga intervjuer är att det går relativt snabbt att genomföra dem och att man har stor kontroll över intervjusituationen och samtidigt kan man komma på nya frågor under intervjun. Nackdelen med personliga intervjuer är tid och kostnad där man

måste besöka olika skolor som ligger i olika områden, och ofta blir det en mer komplicerad dataanalys. Vi tror att man får lite olika svar på samma fråga då det är olika personer som man intervjuar. Fördelarna med enkäter är höga svarsfrekvenser och dessa går snabbt att genomföra. Nackdelar med enkäter är osäkert kring vem som faktiskt besvarar enkäten. Dessutom så kan respondenten inte ställa följdfrågor och det finns större bortfall jämfört med intervjuer. Sammantaget anser vi att en kvalitativ ansats med personliga intervjuer är det bästa sättet att få svar på våra forskningsfrågor.

5.2 Genomförande av pilotstudie

Vi valde att påbörja det hela genom att genomföra en pilotstudie. Vi testade intervjufrågorna på en testperson som är yrkesverksam som lärare i förskoleklass och har lång erfarenhet av yrket. Patel & Davidsson (2003) påpekar att man genom en pilotstudie kan testa sin intervjuteknik för att på så vis uppnå syftet med intervjun och avgöra om strukturen på intervjun är lämplig. Pilotstudien ska göras på personer som motsvarar de personer som ska intervjuas i den riktiga studien. Detta för att se över saker som eventuellt kan förbättras innan den riktiga intervjun äger rum. Testpersonen kontaktades genom egna privata kontakter. Vi frågade om personen ville ställa upp och fick ett positivt svar. Intervjun genomfördes och vi kom fram till att vi inte behövde justera intervjutekniken och intervjufrågorna.

5.3 Urval (av skolor)

Forskningen innefattar insamling av data genom personliga intervjuer med sex förskollärare i ett invandrartätt område i ett storstadsområde. Valet av förskollärare har skett slumpmässigt. De utvalda pedagogerna arbetar på två olika skolor i samma kommun. Anledningen till att vi har valt att intervju och observera pedagoger på olika skolor i samma kommun är att få dels en spridning på undersökningen, dels en realistisk, ärlig och rättvis skildring av verkligheten gällande flerspråkighet som hinder eller resurs. Detta ger möjlighet för en större mängd och en klar bild av det berörda ämnesområdet, samtidigt kan man med detta få en bild av hur ett och samma fall upplevs och tolkas av olika pedagoger i samma kommun. Alla pedagoger vi intervjuat har varit yrkesverksamma i minst 5 år och är utbildade i Sverige.

5.4 Genomförande av undersökning

Undersökningen inleddes med att vi delade vi kontaktade två skolor och inväntade deras svar. När vi fick klartecken från den första skolan så kom vi överens med skolan om datum och tid. Först gick vi till skolan och presenterade oss själva. Sedan träffade vi tre förskollärare som tackade ja till att delta i vår studie. Andra skolans intervjuer skedde efter en vecka och anledningen till fördröjningen var att vi inte kunde få ett datum som passade båda parter innan dess. Intervjun genomfördes individuellt med förskollärarna i ett av skolans klassrum. Innan intervjun informerades förskollärarna om de etiska principerna. Därefter fick förskollärarna en kopia på intervjufrågorna (se bilaga 1. Därefter fick förskollärarna några minuter på sig att gå genom frågorna. Intervjuerna med pedagog 1-3 genomfördes med Shno och intervjuerna med pedagog 4-6 genomfördes av Faiza. Pedagog 1-3 jobbar på en och samma skola och pedagog 4-6 jobbar på en annan skola.

5.5 Insamling av data

Intervjuerna spelades in med mobiltelefonen. Därefter transkriberades dem under samma dag som intervjun ägde rum. Vi delade intervjuerna mellan oss och vi transkriberade inspelningarna och mailade dem till varandra. I studien så kallar vi pedagogerna för P1, P2, P3, P4, P5 och P6. Nedan presenteras lite information om de.

P1: Förskollärare sedan 2006, har varit yrkesverksam i snart 14 år.

P2: Förskollärare sedan 2010, har varit yrkesverksam i snart 10 år.

P3: Förskollärare sedan 2013, har varit yrkesverksam i snart 7 år.

P4: Förskollärare sedan 2012, har varit yrkesverksam i snart 8 år.

P5: Förskollärare sedan 2015, har varit yrkesverksam i snart 5 år.

P6: Förskollärare sedan 2014, har varit yrkesverksam i snart 6 år.

5.6 Validitet och reliabilitet

Validitet innebär att överensstämmelsen mellan den teoretiska definitionen och den operationella indikatorn är god. Validitet är alltså giltigheten i det man har för avsikt att undersöka (Esaiasson et al., 2012, ss. 61,63). För att kunna uppnå så bra validitet som möjligt krävs det en bra överensstämmelse mellan det man undersöker och det man frågar, alltså att frågorna ställs så att man får svar på det man vill studera. I vår studie fokuserar vi på att undersöka vilka metoder och strategier förskollärare använder för att främja språkutveckling hos flerspråkiga barn i förskoleklass.

För att uppnå god validitet valde vi att intervjua sex olika förskollärare på två olika förskolor. Vi har också valt att citera vad de olika förskollärarna sagt under intervjun för att det ska bli enkelt för läsaren att följa våra tolkningar och slutsatser.

Reliabilitet handlar om ”hur noggrant ett mätinstrument är på att mäta” (Stukat, 2005, s.133). För att nå en god reliabilitet genomförde vi en pilotstudie på en förskollärare. Intervjufrågorna ställdes till denna förskollärare för att se om strukturen på intervjufrågorna skulle justeras inför intervjuerna med förskollärarna. Stukat (2005) anser att slutsatsen av en studie av den här typen aldrig är slutgiltig då det är vanligt förekommande med reliabilitetsbrist som har sin grund i att det kan ske en feltolkning av så väl frågor som svar.

5.7 Etiska överväganden

Det finns fyra etiska krav som man måste ta hänsyn till när man gör forskningsstudier (Stukat, 2005). Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. I denna studie har vi tagit hänsyn till dessa krav. I det följande presenteras kort deras innebörd.

Informationskravet innebär att alla deltagare ska informeras om att deltagandet är frivilligt och att de kan avbryta intervjuprocessen när som helst. Vi informerade samtliga intervjupersoner om detta muntligt innan intervjuer påbörjades. Samtyckeskravet innebär att alla deltagare själva skall få bestämma om de vill medverka i studien eller inte. Även detta framfördes till intervjupersonerna muntligt innan intervjuer påbörjades.

Konfidentialitetskravet innebär att personen som deltar i studien ska ges största möjliga konfidentialitet och att allt material ska förvaras på ett säkert ställe så att ingen obehörig kan komma åt dessa uppgifter. Det inspelade materialet förvarades på våra datorer under den tid som material bearbetades och därmed kunde vi säkerställa konfidentialitet.

Nyttjandekravet innebär avslutningsvis att all information som samlas in endast används till studiens ändamål. Detta säkerställdes genom att allt material raderades när materialet bearbetats. På så vis kan materialet inte användas av oss eller av någon annan för något annat ändamål.

6. Resultat

I det här avsnittet redovisar vi resultatet av de intervjuer vi har gjort med pedagogerna för att sedan kunna jämföra resultatet av intervjuerna med tidigare forskning. Resultatet av intervjuerna, det vill säga pedagogernas uppfattningar, har delats in i sex olika huvudkategorier. Dessa är pedagogernas uppfattning om lärarutbildningens innehåll, arbetssätt och verktyg, hemmet och skolan, förändringsförslag samt hinder och stöttning. I det kommande kapitlet så diskuteras resultatet av denna studie. I kapitel 7 analyseras och diskuteras studiens resultat.

6.1 Lärarutbildningens innehåll

Pedagogerna är eniga om att undervisning om flerspråkighet inte ingick i någon större utsträckning i lärarutbildningen. En pedagog minns att mångfaldsfrågor behandlades generellt under utbildningen men någon fördjupning i flerspråkighet fanns inte. Pedagogerna saknar alltså teoretisk utbildning om metoder för att utveckla språket hos flerspråkiga elever. Flera av pedagogerna anger att de hade önskat sådana inslag i utbildningen. Nedan presenteras vad pedagogerna sagt uttryckligen i form av citat. Detta analyseras och relateras sedan till tidigare forskning och eventuella styrdokument i nästa kapitel.

P1: *“Vi pratade inte om flerspråkighet så mycket alls utöver mångfald, det är något jag saknar från utbildningen faktiskt. Det är först nu man inser hur stor del flerspråkighet är av skolan”.*

P2: *“Nej, inget som nämndes direkt. Jo, det är väl klart att det nämndes men inte i lika stor utsträckning som jag hade hoppats. Det var något som nämndes vid sidan om, faktiskt.”*

P3: *“Under utbildningen så pratade vi om mångfald, men inget mer. Jag hade önskat en djupare ingång i det ämnet då jag arbetar med flerspråkiga barn varje dag”.*

P4: *“Jag kände inte att vi fokuserade så mycket på flerspråkighet under utbildningen. Ämnet dök upp ibland men inte mer än så”.*

P5: *“Alltså, jag kan inte minnas att det var något vi talade om faktiskt. Nej, vi talade aldrig om flerspråkighet sådär mycket.”*

P6: *''Nej, begreppet flerspråkighet har jag inte stött på mycket under utbildningen. Som lärare träffar jag barn som är flerspråkiga nästan varje dag, så jag hade önskat att vi talade mer om flerspråkighet under utbildningen''.*

6.2 Arbetssätt och verktyg

Sammantaget så ser vi att lärarna/pedagogerna jobbar på lite olika sätt. En pedagog använder Bornholmsmodellen i sitt arbete med de flerspråkiga barnens språkutveckling. Vidare förekommer kroppsspråk och gestikulationer i de fall eleven inte förstår svenska. En av pedagogerna fokuserar mycket på interaktion mellan eleverna och på grupparbeten. Gemensam bokläsning nämns som ett verktyg av en pedagog. Ett annat verktyg är att låta alla komma till tals samt användande av skolbibliotek. Dessutom låter man eleverna använda språket och försöka återberätta någon text för att därigenom utveckla sitt språk. Nedan presenteras pedagogernas svar i form av citat. Resultatet analyseras och relateras sedan till tidigare forskning, teori och styrdokument i nästa kapitel.

P1: *''När vi berättar saker och håller tal brukar jag påpeka att man ska ha kroppsspråk och ögonkontakt. Om det tex händer något som överraskar en kanske man ska visa det med kroppen, att man blev överraskad genom att gestikulera. I samtal mellan varandra brukar jag se till att alla får komma till tals genom att ställa stöd- och följdfrågor när vi återberättar texter som är ett bra sätt att träna språket på''.*

P2: *''Vi använder oss av Bornholmsmodellen varje dag. Vi går också igenom hur ord uttalas och mycket annat. (...) eleverna använder sitt kroppsspråk när de inte vet hur de ska uttrycka sig på svenska. Det hjälper dem att utvecklas och oss i att förstå vad de menar. Jag hade velat se material som gynnar alla elever, det är lite svårt ibland att planera inför en lektion när det inte finns rätt material att arbeta på''.*

P3: *''Vi fokuserar mycket på att berätta om egna upplevelser och erfarenheter, tex efter ett studiebesök så får eleverna berätta för varandra vad de såg och upplevde. Vi brukar dela in dem i grupper, det känns som att de är mer aktiva då och verkligen deltar i diskussionen. Att få kunna beskriva sina känslor och upplevelser anser jag är bra språkträning.''*

P4: *''Det bästa sättet att få barnen att utveckla språket är ju när de använder det. När vi läst en bok gemensamt så brukar de få återberätta boken med hjälp av stödfrågor, likaså när vi tittat på en film.''*

P5: *''Vi använder skolbiblioteket ganska flitigt, så de brukar få berätta om boken de läst, en liten sammanfattning. Barnen brukar få veckans ord, där ett ord börjar på en bokstav så de ska sätta in i en mening.''*

P6: *''Att se till att alla får komma till tals i gruppdiskussioner är jätteviktigt, det så de utvecklas, ju mer de använder språket. Vi brukar också ha gemensam bokläsning under 15 min varje dag där vi läser ett par kapitel. De brukar få diskutera kapitlens innehåll i smågrupper''.*

6.3 Hemmet och skolan

Pedagogerna framför att utvecklingssamtal är det främsta sättet att kommunicera och samspela med hemmet. Under ett sådant framförs att det finns möjlighet att läsa sitt modersmål. Lärplattformar användes också i ett fall där möjlighet gavs till vårdnadshavarna att logga in på plattformen och följa barnets utveckling. En pedagog framförde hämtningen av barnet som ett exempel på situation där möjlighet till samspel mellan hemmet och skolan gavs. Nedan presenteras pedagogernas svar gällande deras kontakten med hemmet och vårdnadshavarna. Detta analyseras och relateras sedan till tidigare forskning och styrdokument i nästa kapitel.

P1: *''(...) vi förklarar för föräldrarna om att möjligheten att kunna läsa sitt modersmål finns och att kunna behärska modersmålet kan vara ett stöd i svenska. Jag brukar tala om det för dem när vi har utvecklingssamtal, vi har det en gång per termin. Vi har ju givetvis föräldramöten men där diskuterar vi inte om elevens utveckling utan det handlar mer om regler och trivsel''.*

P2: *''(...) och dessutom är det en fördel att kunna ett extra språk. Det öppnar upp nya dörrar och det är språket som gör en person rik, brukar jag förklara för dem under samtalen. Föräldrarna brukar lyssna då de är väldigt måna om att deras barn ska behärska både svenskan och modersmålet. Vi ses ju inte utöver dessa samtal och det ju synd. Samarbete mellan skolan och hemmet är ju jätteviktigt. Det är här barnen spenderar mest tid och interagerar med varandra som mest''.*

P3: *''Ja, den enda kontakten vi har med föräldrarna är via de individuella utvecklingssamtalen. Där pratar vi om barnets trivsel och även resultat. Det är viktigt att*

hemmet har kännedom om barnets studieresultat för att kunna arbeta på rätt sätt hemma så att barnet når målen.’’

P4: *‘‘Vi har ju IUP-samtal (individuell utvecklingsplan) men utöver det inte så mycket. Det är klart att jag stöter på föräldrarna när de hämtar sina barn, de är alltid välkomna med frågor om de har det. (...) under IUP-samtalen brukar vi prata om barnets trivsel, studiero och hur det är med kompisar. Det är viktigt att barnet får studiero’’.*

P5: *‘‘Utöver utvecklingssamtalen, där vi diskuterar barnets resultat så har vi en lärplattform där föräldrarna med egna inloggningar kan följa veckoplan, barnets studieresultat och vilka mål vi arbetar med. Föräldrarna brukar uppskatta det ganska mycket då det är enkelt och smidigt’’.*

P6: *‘‘Det är främst via utvecklingssamtalen så vi upprätthåller kontakten med föräldrarna. Vi brukar ha det en gång per termin där vi diskuterar saker som kan få barnet att utvecklas ännu mer, hur är det med studieron, kompisar och trivseln. Sådana saker är fundamentala för att barnet ska utvecklas.’’*

6.4 Hinder och stöttning

Nedan presenteras pedagogernas syn på de hinder och det stöd som förekommer i det språkutvecklande arbetet. En pedagog nämnde att de firar den internationella modersmålsdagen som ett led i att främja språkutvecklingen för flerspråkiga elever. Tidsbrist nämndes som en hindrande faktor i arbetet med språkutvecklingen med flerspråkiga elever. En annan pedagog nämnde att de anordnar en temadag under vilken eleverna får ta med sig mat som representerar deras kultur. En annan pedagog nämnde att de har värdegrundsdagar. Mer precist uttryckte sig pedagogerna så här:

P1: *‘‘Språket är ju en stor del av ens identitet. Vi brukar fira den internationella modersmålsdagen, här får de chansen att visa upp sitt ursprung och kultur, det får de att känna sig stolta. Barnen uppskattar den dagen väldigt mycket. Det är det stödet jag känner att skolledningen ger oss’’.*

P2: *‘‘Jag känner inte något konkret stöd som ledning ger oss i vårt arbete med de flerspråkiga eleverna. Barnen har ju modersmål så på det sättet utvecklar barnen sitt modersmål.’’*

P3: *”Jag känner att det skapar väldigt mycket stress när man ska planera undervisningen. Det finns inte helt enkelt tillräckligt med tid, det tar ju tid att arbeta med flerspråkiga elever och det påverkar ju undervisning på det sätt att barnen inte får vara med och påverka undervisningen, för det är ju något som måste planeras och den tiden finns inte.*

P4: *”Arbeteammet ses ju ett bestämt antal gånger med begränsat med tid. Allt måste hinnas gå igenom och jag känner även att det inte finns rätt läromedel för att till exempel ordna en så kallad temadag. Det är synd för det är ju eleverna som förlorar på det. Det går också sakta med de elever som har ett annat modersmål än svenska, så man hinner ju inte med allt tyvärr. Det största hindret i vårt arbete är ju tiden”*

P5: *”Vi brukar anordna en temadag där eleverna får ta med sig mat från sina eller föräldrarnas hemländer, de brukar få skriva en faktasida om sitt land och språk. De uppskattar den dagen väldigt mycket, att stolt kunna få presentera sitt ursprung och kultur, det är egentligen det stödet vi får från skolledning. När det kommer till hinder så är det materialbrist. Det är svårt att hitta material som passar eleverna och då brukar det mesta av planeringstid gå åt att hitta eller skapa eget material som eleverna kan arbeta med under lektionen”.*

P6: *”Skolledning stöttar oss i vårt arbete genom många olika saker, vi brukar tex ha värdegrundsdagar, temadagar och annat. Det som sätter käppar i hjulet är väl tiden. När man arbetar med flerspråkiga barn så går det sakta, och det måste det ju få göra så att de utvecklas på rätt sätt. Tiden som egentligen skulle användas till annat går åt planering och bedömning”.*

Sammantaget så ser man vissa skillnader mellan pedagogerna och deras uppfattning om det stöd och de hinder som finns i arbetet med flerspråkighet. Viss samstämmighet förekommer i fråga om tidsbristens negativa inverkan. I övrigt har pedagogerna lite olika syn på vilka faktorer som är hindrande. Detta analyseras och relateras sedan till tidigare forskning och styrdokument i nästa kapitel.

6.5 Förändringsförslag

Nedan presenteras pedagogernas förslag på förändring när det kommer till arbetet med flerspråkiga elever och deras språkutveckling. En pedagog uttryckte att mer tid och resurser skulle bidra till bättre arbete. Arbetsgrupper anses vara för stora i relation till arbetsstyrkan

och mindre barngrupper föreslogs därför som en förbättringsåtgärd. En pedagog framförde att lärarassistenter kunde komma till användning för att avlasta lärarna i deras arbete. Förändringar i lärarutbildningen med fler moment om flerspråkighet var andra förändringsförslag som framfördes. Nedan presenteras vad pedagogerna uttryckt i form av citat. Resultatet analyseras i kommande del där det jämförs och ställs i relation till styrdokument och tidigare forskning.

P1: *“När vi till exempel ska göra ett studiebesök på ett museum så hinner vi inte att förbereda eleverna med nya ord som kan dyka upp under studiebesöket. Jag känner också att det inte finns tillräckligt med material för att kunna variera undervisningen på ett bra sätt. Sen så har vi så stora barngrupper, alla får inte hjälp i tid när vi bara är två pedagoger. Jag hade önskat mer tid och resurser, även att man kanske skulle kunna minska på barngrupperna.”*

P2: *“Det är ju kämpigt när det är så många elever under begränsad tid. Tiden räcker helt enkelt inte för att kunna hjälpa eleverna på bästa sätt. Jag anser att tiden i skolverksamheten borde uppmärksammas mer för den räcker ju inte helt enkelt. Att arbeta i mindre grupper hade varit bättre för både oss lärare och eleverna. (...) jag har ju också sett att vissa elever blir mer aktiva under lektionen där vi delar in oss i små grupper och är i grupprummen, de tar för sig mer.”*

P3: *“Jag hade velat se fler lärarassistenter som kunde lasta av en lite. Det är som sagt kämpigt med så stora barngrupper. begränsat med tid och material. Det borde man ändra på, känns som att man inte lyssnar på de som verkligen är i klassrummet och vet hur det är.”*

P4: *“Mindre barngrupper, större lokaler med fler grupprum. Det hade varit toppen!”*

P5: *“Man kanske skulle kunna utveckla material för flerspråkiga elever. Som hjälper dem att i utvecklas språket, det är ganska svårt att hitta material som passar flerspråkiga elever i förskoleklassen.”*

P6: *“Under lärarutbildning hade jag velat att vi pratade om ämnet flerspråkighet mer. Det är först nu som man inser hur stor del det är av ens arbete faktiskt.”*

6.6 Sammanfattning av studiens resultat

Studiens resultat visar att förskollärarna i sitt arbete med flerspråkiga elevers svenska språkutveckling använder sig av olika material för att främja språkutveckling, bland annat Bornholmsmodellen och högläsning.

De största utmaningarna och svårigheterna anser de är framförallt tidsbristen, att tiden inte räcker till för att kunna hinna med annat. De nämnde att elevassistenter skulle kunna vara till hjälp där de avlastar pedagogerna i klassrummet.

De pedagogiska strategier och metoder som de intervjuade pedagogerna framför allt anser främjar språkutvecklingen är gemensam bokläsning. Böckerna blir här artefakter som underlättar språkutvecklingen. Denna typ av aktivitet har också stöd i forskningen som anger att en viktig aspekt för elevens läsutvecklingen är just högläsning.

7. Diskussion och analys av studiens resultat

I det här avsnittet kommer vi att analysera och diskutera resultatet, det vill säga pedagogernas sammantagna uttalanden, i förhållanden till teori, styrdokument och tidigare forskning på området. Genom analysen, och naturligtvis också genom resultatet, besvaras också frågeställningarna och därigenom uppfylls studiens syfte.

7.1 Lärarutbildningens innehåll

Som vi såg i resultatet så framkom det att pedagogerna saknade utbildning om flerspråkighet och de verktyg och metoder som kan användas för att utveckla dessa elevers språk. De uttryckte att inslag om det saknades i lärarutbildningen. I en granskning som genomfördes av Skolinspektionen (2010) framkom precis detta. Man fann att det saknas rätt kompetens hos många lärare när det kommer till att arbeta med flerspråkiga elevers kunskaps- och språkutveckling. Sociologiforskaren Marie Carlson gjorde 2009 en studie om Sveriges lärarutbildningar. Även där framkom att det inte finns tillräckligt med kunskaper och kompetens om flerspråkighet och hur man arbetar med språkutveckling i dessa fall. Hon nämner att det behövs mer praktik för att få tillräckligt med kompetens om arbetet med flerspråkiga elever. Pedagogernas uppfattning är därmed i linje med forskning samt med Skolinspektionens bedömning. Anmärkningsvärt är dock att förskollärarna inte fått någon fortbildning i handledande av flerspråkiga barn. Redan år 2002 rapporterade Skolverket att lärare som i sin verksamhet möter flerspråkiga elever ska få möjlighet till kompetensutveckling där läraren får lära sig undervisa de flerspråkiga eleverna (Skolverket, 2002).

7.2 Arbetssätt och verktyg

I resultatet så framkom att Bornholmsmodellen användes på en skola. Detta avser vi är bra då det bidrar till att eleven förbättrar läs- och skriftspråket. Genom rim och ramsor tränas eleverna och deras språkliga förmåga aktiveras och utvecklas. Vidare så utvecklar modellen barnets uppmärksamhet och koncentration. Användandet av Bornholmmodellen är alltså i linje med tidigare forskning. Vidare så visade resultatet att kroppsspråk användes. Kroppsspråk har en positiv inverkan på barnens ordförråd enligt flera studier (Rowe et al., 2008).

Gemensam bokläsning var ett annat arbetssätt som en pedagog framförde. Böckerna blir här artefakter som underlättar språkutvecklingen. Denna typ av aktivitet har också stöd i

forskningen som anger att en viktig aspekt för elevens läsutvecklingen är just högläsning. Högläsningen anses främja elevens förståelse för skriftspråkets former, normer och tillämpningar. Sammantaget så gynnar detta språkutvecklingen enligt Adams (1990), Lundberg (2010), Snow & Burns samt Griffin (1998). Högläsning anges dessutom i *Läroplanen för förskolan* (Skolverket, 2010) som en språkutvecklande aktivitet.

Vidare framkom det att grupparbeten nyttjas av en av pedagogerna. Detta är förenligt med det sociokulturella perspektivet. Det sociokulturella perspektivet (Säljö, 2005) betonar vikten av diskussioner och menar att samtal, dialog och interaktion med andra gynnar och främjar elevers språkliga förmåga, vilket innebär att elever lär sig språket när de är i ett socialt samspel. Gibbons (2009) tar också upp grupparbetet som arbetsform och skriver att elever känner sig tryggare och säkrare med att använda språket när de får göra det i grupp, vilket alltså medför att deras språkutveckling påverkas positivt. Gibbons (2009) hänvisar vidare till McGroarty (1993) och menar att grupparbeten är effektivt för eleverna eftersom de får höra språket av flera personer än bara läraren. Detta leder till att inflödet och variationen ökar. Eleverna får ta större ansvar att göra sig förstådda, vilket gör att de blir tvungna att använda sig av språket.

Vidare så framkom att återberättande av texter var ett verktyg som användes i arbetet med flerspråkighet. Genom att eleverna läser och återberättar texter till varandra så får de interagera och därigenom utveckla språket. De får också höra hur språket låter och samtidigt ges en möjlighet för förskollärare att bilda sig en uppfattning om hur stor del av texten som eleverna förstått. Detta kan kopplas till struktur och planering där bland annat Hyltenstam et al. (2012) tar upp det att om eleverna ska förstå textens innehåll så är det viktigt att låta eleverna samtala om texten och innehållet. Läraren får då som nämnt också en uppfattning om hur mycket eleverna har förstått av texten. Uppfattningen kan läraren sedan använda sig av för att bedöma elevens språkutveckling. Rosander (2005) poängterar detta och menar på att eftersom eleverna ligger på olika utvecklingsnivåer behöver läraren kompetenser i hur man bedömer. Bedömningen behövs för att kunna utforma och planera undervisningen efter elevernas utvecklingsnivåer och behov samt för att ge det stöd eleverna behöver för sin språkutveckling att kunna nå målen i kursplanen.

7.3 Hemmet och skolan

Skolverket (2011) nämner att kommunikationen och samspelet mellan skolan och hemmet är viktigt då båda spelar en stor roll i barnets utveckling. Enligt pedagogerna förekommer utvecklingssamtal där möjlighet ges till kommunikation och samspel mellan hem och skola. Andra förekommande situationer är att föräldrarna ges möjlighet att logga in på skolans lärplattform och därigenom ta del av bland annat elevens resultat. Andra exempel på interaktion och samspel mellan parterna ansågs vara de tillfällen då föräldrarna hämtar sina barn på förskolan. Utvecklingssamtal, användande av lärplattform för föräldrar och mötena vid hämtning bidrar alltså till att öka kommunikationen och samspelet mellan skolan och hemmet vilket enligt skolverket har betydelse för barnens utveckling.

7.4 Hinder och stöttning

I resultatet framkom att det förekommer olika form av stöd och stöttning i pedagogernas arbete med att främja språkutvecklingen hos flerspråkiga barn. Exempelvis nämndes att de brukar fira den internationella modersmålsdagen varje år. Eleverna får då chans att prata om sitt ursprung och om sitt språk. Därigenom synliggörs andra kulturer vilket anses vara en av förskolans uppgifter enligt *Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010)*. Andra inslag var förekomst av temadagar och värdegrundsdagar. Detta är förenligt med Skollagens (SFS 2010:800) 10 § i kapitel 8 där det tydligt framgår att barn med annat modersmål än svenska ska få möjlighet att utveckla både sitt svenska språk och sitt modersmål. Detta anges naturligtvis och i *Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010)*.

Vidare framkom också några hindrande faktorer i arbetet med att främja flerspråkiga elevers språkutveckling. Det främsta exemplet på en sådan faktor var tidsbristen, något som framfördes av flera pedagoger. Tidsbristen diskuteras vidare nedan.

7.5 Förändringsförslag

En pedagog uttryckte att mer tid och resurser skulle bidra till bättre arbete i fråga om språkutvecklingsarbetet med flerspråkiga barn. Detta är i linje med Skolverkets lägesbedömning där det framkommer att det är svårt att hitta utbildad personal (Skolverket, 2008). Visserligen påpekar man att läget varierar mellan kommuner och mellan privat och offentlig sektor men resursbristen understryks ändå. Arbetsgrupperna ansågs vara stora och mindre barngrupper föreslogs därför som en lämplig förbättringsåtgärd enligt resultatet. Detta är förenligt med Mellgren och Gustafsson (2009:10) som framför att mindre grupper bidrar till starkare interaktion mellan gruppmedlemmarna. I små grupper kan eleven ta mer plats och bli synliggjord på ett helt annat sätt jämfört med stora grupper. I mindre grupper är det dessutom lättare att få större del i kommunikationen (ibid.). En pedagog framförde att lärarassistenter kunde komma till användning för att avlasta. Detta tycker vi är analogt med att få mer tid och resurser så vi kommenterar inte detta ytterligare eftersom vi redan varit inne på det ovan. Förändringar i lärarutbildningen med fler moment om flerspråkighet var andra förändringsförslag som framfördes av de intervjuade pedagogerna. Bristerna i lärarutbildningen med avsaknad av inslag som behandlar flerspråkighet nämndes och analyserades ovan utifrån sociologiforskaren Marie Carlsons studie år 2009 samt Skolinspektionens granskning år 2010. Detta behöver därför inte heller upprepas.

8. Slutsats

Vi genomförde kvalitativa intervjuer för att ta reda på hur pedagogerna arbetade för att utveckla flerspråkiga barns språkutveckling.

Vi kan inte dra några generella slutsatser utifrån vårt arbete eftersom undersökningen inte var så omfattande. Det viktigaste målet i det här arbetet har varit att ta reda på hur man som pedagog kan främja barnens språkutveckling när det gäller flerspråkiga barn. Vi ville fördjupa våra kunskaper om flerspråkighet och hur vi kan arbeta språkutvecklande med flerspråkiga barn.

Vi tycker att våra kunskaper inom ämnet har utvecklats. Vad vi har kommit fram till i undersökningen är att man måste stödja flerspråkighet och det svenska språket eftersom båda språken är lika viktiga.

Det vi har kommit fram till är att förskollärarna gärna använder sig av konkreta material i sin undervisning och därtill även att de låter eleverna diskutera och hjälpa varandra. De låter även eleverna få använda sig av alla sina intryck och sinnen. Att vara tydlig och ibland övertydlig var något som pedagogerna var enade om. Diskussioner, konkret material, tydlighet samt att använda sig av sina sinnen är gynnsam för flerspråkiga elevers språkutveckling visar också forskning.

Alla förskollärare var överens om att nackdelen med flerspråkighets elever är att det går långsamt fram i undervisningen. De menar att eleverna inte alltid ”hänger med” och att man som lärare blir tvungen att sakta in för att se om eleverna har förstått och för att reda ut nya ord, begrepp som eleverna inte har förstått och gå igenom det i helklass. Detta anses vara tidsmässigt krävande, vilket i sin tur gör att det går långsamt fram.

Vi har även dragit slutsatsen att om man vill skapa en språkutvecklande miljö är det viktigt att tiden struktureras tillsammans med barngrupperna. Vi anser därför att samtal och diskussioner som omfamnar hela klassen inte bidrar till språkutveckling och tillgodoser alla barns individuella behov, utan detta kan säkerställas genom att dela in klassen i smågrupper. Pedagogerna är då uppmärksamma på barnens nivå och behov då de kan koncentrera sig på barnen i gruppen. Barnen tenderar också att vara mer öppna, säkra och deltagande i smågrupper. I pedagogernas arbete med flerspråkiga barn är det ytterst viktigt att säkerställa att barnen får en trygg miljö där de kan utvecklas då flerspråkiga barn enligt pedagogerna själva behöver mer tid för att anamma kunskaper och utvecklas.

Vårt syfte med denna studie var undersöka vilka metoder och strategier förskollärare använder för att främja språkutveckling hos flerspråkiga barn i förskoleklass, och vilka utmaningar lärarna möter. Vi kom fram till att pedagogerna gärna använder sig av svenska olika material för att främja språkutveckling hos de flerspråkiga eleverna, bland annat Bornholmsmodellen och högläsning. Samtliga pedagoger en strategi som framförallt bidrog till språkutveckling hos de flerspråkiga eleverna var högläsning av böcker och diskussioner kring böckerna.

Vi finner denna studie som väldigt värdefull för oss, då vi i läraryrket kommer att träffa på flerspråkiga elever. Genom studien har vi fått nya idéer och tankesätt för hur vi bäst kan främja språkutveckling hos flerspråkiga elever. Studien har uppmärksammat oss på vilken kompetens det krävs för att kunna arbeta med språkutveckling och med de kulturella skillnaderna hos de flerspråkiga eleverna. Vi har båda erfarenhet av läraryrket, men trots det hade vi inte förstått hur elevers kultur samspelar med språkutvecklingen hos eleverna.

8.1 Framtida forskning

I studien framkom det att det saknas rätt kompetens för att kunna arbeta med flerspråkiga elever. Vi tycker därför att det skulle kunna vara intressant att ta reda på hur förskollärarna skulle kunna utveckla sin kompetens för att kunna stötta och främja språkutveckling hos de flerspråkiga eleverna.

Referenslista

Tryckta källor

Abrahamsson, N. (2009). *Andraspråksinläring*. Lund: Studentlitteratur AB

Adams, M.J. (1990). *Beginning to read: thinking about print*. Cambridge: MIT press

Arnqvist A. (1999). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur AB

Axelsson, M., Rosander, C. & Sellgren M. (2005). *Stärkta trådar – flerspråkiga barn och elever utvecklar språk, litteracitet och kunskap*. Stockholm: Rinkeby språkforskningsinstitut

Benckert S., Håland P. & Wallin K. (2008). *Flerspråkighet i förskolan: en referens och metodmaterial*. Stockholm: myndigheten för skolutveckling

Carlgren, I. (Red). (1999). *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur AB

Carlson, M. (2009). *Flerspråkighet inom lärarutbildningen – ett perspektiv som saknas*. Utbildning Demokrati: Vol.18 Nr.2, ss. 39-66

Dahlgren, G., Gustafsson, K., Mellgren, E. & Olsson, L.E. (2006). *Barn upptäcker skriftspråket*. Stockholm: Liber AB

Dysthe, O. (Red). (2003). *Dialog, samspel och lärande*. (red). Lund: Studentlitteratur AB

Einarsson, J. (2013). *Språket och språkarna*. Lund: Studentlitteratur AB

Eriksen Hagtvét, B. (2004). *Språkstimulering 1 : Tal och skrift i förskoleåldern*. Stockholm: Natur och kultur

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Gibbons, P. (2009). *Stärk språket stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur AB.

Hyltenstam, K., Axelsson M., & Lindberg, I. (red.). (2012). *Flerspråkighet – en forskningsöversikt*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Håkansson, G. (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur AB

Häggström, I. (2007). *Att förebygga läs- och skrivsvårigheter med språklekar*. I: Granström, K [Red] (2007). *Forskning om lärarens arbete i klassrummet*. Myndigheten för skolutveckling

Ladberg, G. (2000). *Skolans språk och barnets- att undervisa barn från språkliga minoriteter*. Lund: Studentlitteratur AB

Lambert, W. E. (1977). *The effects of bilingualism on the individual: Cognitive and sociocultural consequences*. In P. A. Hornby (ed.), *Bilingualism: Psychological, social and educational implications* (pp. 15–27). New York: Academic Press

Lindberg, I. (2009). *I det nya mångspråkiga Sverige*. Utbildning & Demokrati. 18:2 ss. 9-37. Hämtad från: <http://www.oru.se/PageFiles/15299/Inger%20Lindberg.pdf>
Hämtad: 23 maj 2020

Lundberg. (2010). *Läsningens psykologi och pedagogik*. Stockholm: Natur & Kultur AB

Mellgren, E. & Gustafsson, K. (2009). *Språk och kommunikation*. I S. Sheridan, I. Pramling Samuelsson & E. Johansson, (Red.), *Barns tidiga lärande. En*

tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande (s. 151-184). Acta Universitatis Gothoburgensis, 284. Göteborgs universitet: Göteborg

Patel R. & Davidson B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder - att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur AB

Rosander. (2005). *Stärkta trådar: flerspråkiga barn och elever utvecklar språk, litteracitet och kunskap : utvärdering av Stockholms stads storstadssatsning - målområde språkutveckling och skolresultat*. Spånga: Rinkeby språkforskningsinstitut

Rowe L.M., Özcaliskan S., Goldin-Meadow S. (2008). *Learning words by hand: Geastures role in predicting vocabulary development*. First Lang. 28(2): 182–199.

Skolinspektionen (2010). *Språk- och kunskapsutveckling – för barn och elever med annat modersmål än svenska*. Stockholm
<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/sprak-kunskapsutveckling/kvalgr-sprakutv-slutrapport.pdf>

Skolverket (2002). *Flera språk – fler möjligheter- utveckling av modersmålsstödet och modersmålsundervisningen*. Stockholm: Fritzes

Skolverket (2008). *Skolverkets lägesbedömning 2008*. Stockholm: Fritzes

Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98*. (Ny, rev. utg). Stockholm: Fritzes

Skolverket (2011). *Lgr 11: Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Fritzes

Skolverket (2012). *Greppa språket - ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet*. Stockholm: Fritzes

Snow, C.E., Burns, S., & Griffin, P. (1999). *Preventing reading difficulties in young children*. Novato, CA: Arena Press

Stukat, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: studentlitteratur AB

Stukat, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken - Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Bokförlaget Prisma

Williams, P. (2006). *När barn lär av varandra- samlärande i praktiken*. Stockholm: Liber AB

Elektroniska källor

www.bornholmsmodellen.se. Hämtad den 23 maj 2020.

Bilaga 1

Intervjufrågor:

1. Hur länge har du varit yrkesverksam lärare/ förskollärare?
2. Hur definierar du en person som är flerspråkig?
3. Hur arbetar ni med elevernas kulturella skillnader?
4. Vilka arbetssätt och/metoder använder ni i undervisningen med flerspråkiga elever?
5. (Hur förhåller ni till eleverna i det flerspråkiga arbetet?) Vad tycker du är viktigt att tänka på gällande förhållningssätt när det gäller arbete med det flerspråkiga?
6. Vilka utmaningar ser du i det flerspråkiga arbetet?
7. Vilka hjälpmedel/stöd har du tillgång till i undervisningen (gällande) i det flerspråkiga arbetet?
8. Ser du det som en tillgång att vara flerspråkig? Om ja, på vilket/vilka sätt?
9. Hur ser vårdnadshavarnas delaktighet ut i elevernas språkutveckling?
10. Tycker du att du fick tillräckligt med kunskap om ämnet flerspråkighet under utbildningen?